

Katowice, 20.11.2024

dr hab. Monika Starowicz
Wydział Projektowy
Akademia Sztuk Pięknych
w Katowicach

**Rada Dyscypliny
Sztuki Plastyczne
i Konserwacja Dzieł Sztuki
Wydziału Sztuk Pięknych
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
w Toruniu**

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ MGR JAKUBA SOBCZAKA

Pan Jakub Sobczak urodził się w 1995 roku w Suwałkach. Jest absolwentem Liceum Plastycznego w Supraślu. W 2020 roku obronił pracę magisterską z projektowania graficznego na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Przedmiotem pracy była książka ilustrowana pt. „Podlaskie Legendy 4 Kultur”, a promotorem był dr. hab. Nikodem Pręgowski, prof. UMK. Pan Jakub od 2020 roku pracuje również jako asystent w Katedrze Projektowania Graficznego Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

W latach 2020–2022 prowadził zajęcia z Podstaw Liternictwa i Typografii. Obecnie, oprócz asystowania w pracowni dyplomującej dr. hab. Nikodema Pręgowskiego, prof. UMK, odpowiada za ćwiczenia z Projektowania Graficznego dla studentów specjalności Grafika. W obszarze zainteresowania twórcy jest plakat i książka ilustrowana, a inspiracje czerpie głównie ze sztuki ludowej oraz historycznych technik graficznych. Wraz z żoną Kamilą (również absolwentką WSP UMK) współtworzy Pracownię Kraska – własne wydawnictwo promujące autorskie projekty graficzne, książki, plakaty i obiekty sakralne. Studiując portfolio doktoranta nietrudno zauważyć, iż sztuka sakralna jest ważnym elementem jego twórczości, a inspiracje stanowi tu również zarówno sztuka ludowa, jak i twórczość Jerzego Nowosielskiego.

W ciągu krótkiego czasu od obrony pracy magisterskiej Pan Jakub zgromadził dość pokaźny dorobek twórczy prezentując swoje prace i bardzo często będąc laureatem nagród oraz wyróżnień. Jego książki i plakaty zaistniały na następujących wystawach w kraju i na świecie:

- 15 biennale „Golden Bee” w Moskwie poświęcona 200 urodzinom Fiodora Dostojewskiego КРАСОТА СПАСЕТ МИР (2021) – nagroda główna;
- Wystawa DYPLOM 2020 w CSW w Toruniu (2021) – nagroda publiczności;
- Wystawa plakatów Katedry Projektowania Graficznego w Grecji (2021);
- INTERNATIONAL POSTER COMPETITION– Cuzco (Peru) (2022);
- „Miłość i solidarność” (Synteza - edycja specjalna w ramach Poznań Art Week 2022;

- Wystawa plakatu „WAR” w budynku Rektoratu UMK (2022);
- Wystawa „Okładki Książek Norweskich” w ramach festiwalu Ludzie Książki w Bibliotece Wojewódzkiej w Olsztynie (2022);
- Prezentacja plakatu w formie billboardu w ramach działania galerii „BO” (2022);
- Międzynarodowy Festiwal Grafiki Projektowej “Plaster” w CSW w Toruniu (2022);
- Wystawa Plakatu “Punkt Widzenia” w Galerii PodCieniami w Krośnie (2022);
- Wystawa „Punkt Widzenia vol.2” w Galeria Dworzec Zachodni OD NOWA w Toruniu (2023);
- Wystawa 6. Międzynarodowe Biennale Plakatu w Lublinie (2023) – II nagroda tematyczna;
- Ogólnopolska wystawa plakatów społecznych na słupach w otwartej przestrzeni siedmiu miast Polski: w Bydgoszczy, Gliwicach, Krakowie, Legnicy, Olsztynie, Wrocławiu i Zamościu. (2024);
- Wystawa pracowników Katedry Projektowania Graficznego WSP UMK w Toruniu w przestrzeni banku Nicolaus Bank w Toruniu (2024);
- Wystawa 15 PLASTER | Międzynarodowy Festiwal Grafiki Projektowej (2024) – wyróżnienie honorowe.

Wystawy i nagrody otrzymane za prezentowane plakaty, to zaledwie fragment twórczości Pana Jakuba. Plakacista jest on zdecydowanie rasowym – posługuje się syntetyczną formą i żywym graficznym śladem, rozumie, że „plakat musi śpiewać”, zatem są to dzieła, które przyciągną oko z oddali swoją mocną formą i zdecydowanym kolorem, błysną przekazem. Nie przejdziemy koło nich z pewnością obojętnie, jednakże studiując nadesłane wraz z dokumentami portfolio pokazuje, że Jakub Sobczak to artysta totalny, który z sukcesem podejmuje się bardzo wielu działań projektując unikatowe książki, kroje pisma, tworząc drzeworyty, multimedialne scenografie, polichromie oraz ikonostasy w cerkwiach. Poza przekazem społecznym w plakacie, sfera sacrum w pozostałych działaniach twórczych jest zdecydowanie jednym z jego najważniejszych żywiołów.

Mój wielki mistrz i przyjaciel Profesor Roman Kalarus kiedyś powiedział mi – *„Jeśli nie wiesz, jak projektować, zrobić plakat, to oglądaj prawosławne ikony. To są gotowe plakaty, gdzie forma, litera i tło mają swoje miejsce i porządek. W ikonie jest wszystko”*. A teraz po prawie trzydziestu latach zachwytu ikoną, dostaję do rąk dzieło, które potwierdza mi po raz kolejny tę prawdę. Jakub Sobczak żyje wśród ikon, inspirowane nimi w pracach graficznych, a wreszcie sam tworzy własne i jak mało kto, zna ten sekret dobrego projektowania – nie tylko plakatu - wyrastającego wprost z fascynacji źródłami. Sztuka dawna, sztuka ludowa, ale i droga wyznaczona przez Jerzego Nowosielskiego mocno wybrzmiewa w niemal wszystkich realizacjach Doktoranta. Artysta wyrósł na Podlasiu – miejscu styku wielu kultur oraz religii, a całe ich bogactwo oraz różnorodność stały się źródłem niewyczerpanej inspiracji przy tworzeniu pracy doktorskiej, jaką jest opracowanie pt. *„Przysłowia polskie ilustrowane”*. Książka jest autorską kompilacją przysłów polskich zawartych w zbiorze opracowanym przez wybitnego etnografa Oskara Kolberga. Muszę przyznać z nieukrywanym zachwytem, że w wykonaniu Jakuba Sobczaka jest to prawdziwy wydawniczy rarytas. Od dłuższego czasu z ogromnym zainteresowaniem obserwuję stronkę Pracowni Kraska, podziwiam piękne książki i artefakty znajdujące się na niej, ale nawet w najśmielszych oczekiwaniach nie sądziłam, że spotka mnie

zaszczyt recenzowania dzieła współtwórcy Kraski. I oto przybył do mnie pakunek prosto z Torunia, a w nim niezbędne dokumenty, czarna elegancka książka będąca częścią opisową rozprawy doktorskiej oraz główna bohaterka moich rozważań oprawiona w czerwone płótno. Bóg mi świadkiem, że egzemplarza nr 5 sygnowanego przez Pana Jakuba nikomu nie oddam, a na pewno zaniosę pokazać go moim studentom, aby uwierzyli, że w cyfrowym płaskim świecie wciąż warto tworzyć unikaty wyrastające z tradycyjnego warsztatu. Stare techniki graficzne wciąż mogą z powodzeniem zdobić współczesne książki, a tworzenie picturebooków wciąż ma sens. Książki do oglądania zachwycają, inspirują, uszczęśliwiają nas swoim pięknem.

Doświadczenie tradycyjnych technik jest najlepszym poligonem w konfrontacji ze sobą samym i materią, wymaga bardzo przemyślanych działań, nie wybacza błędu, uczy pokory, ale daje również radość odkrywania nowych obszarów poprzez przypadkowość. Zatem wciąż warto rozpoczynać swoją artystyczną podróż od zmierzenia się z warsztatem, poznania ogromnych możliwości i wyostriżyć swoje myślenie. Matryca graficzna nie posiada opcji „delete”, a podjęte raz decyzje są nieowracalne. Dla mnie ogromną wartość stanowi fakt, że ilustracje zawarte w „Przysłowia” zostały właśnie odbite z matrycy drzeworytniczej jako autonomiczne odbitki, zanim stały się przeskalowaną ozdobą książki. Jak podkreśla sam autor, miało to być osobiste doświadczenie dawnego warsztatu w odniesieniu do tych wszystkich twórców, których opisuje w rozprawie doktorskiej. Proste ludowe formy i żywe graficzne ślady zdradzają te wszystkie fascynacje Pana Jakuba jednocześnie obwieszając światu jego niepowtarzalny autorski rys. Ogromne znaczenie w tym projekcie odgrywa litera, która pojawia się tu jako dopełnienie form, komentarz lub występuje czasem jako autonomiczna grafika. W obszarze ilustracji litera jawi się raz to jako prosto ekspresjonistycznie cięta i zgrzebna, raz finezyjna niczym żywcem wzięta z podlinnika starocerkiewnosłowiańska bukwa. Należy wspomnieć, że na potrzeby tej publikacji autor zaprojektował sam trzy kroje pisma, które tworzą harmonijną całość wraz z wypukłodrukowym charakterem ilustracji. Ogólnie litera jest tu także doświadczeniem graficznym, bywa, że zatracą swoją

czytelność stając się jedynie atrakcyjnym śladem, co również jest bardzo przemyślanym zabiegiem autora. Pan Jakub kocha literę z wzajemnością, co jest wyczuwalne na każdym skrawku tej książki. Bardzo przemyślana jest również kolorystyka publikacji ograniczona do graficznej czerni i dwóch barw dopełniających – czerwieni i błękitu. Wybór akurat tych barw, poza tradycją ludową, ma korzenie również w chrześcijańskiej ikonografii. Teologia ikony określa czerwień, jako to, co ziemskie, zaś błękit, jako sferę tego, co boskie. Ograniczona paleta czyni tę książkę bardzo spójną i konsekwentną.

Konkluzja

Poza unikatowym dziełem jakim są „Przysłowia polskie ilustrowane” na szczególną uwagę zasługuje również załączona dysertacja pt. „Potencjał tradycyjnych technik drukarskich w projektowaniu graficznym, na przykładzie realizacji książki pt. Polskie przysłowia ilustrowane”. Tę pisemną część rozprawy przeczytałam z ogromnym zainteresowaniem. Autor zabiera nas w arcyciekawą podróż przedstawiając dzieje sztuki drzeworytu, a także wykorzystania go w kontekście grafiki książki. Poza częścią stricte historyczną, dysertacja zawiera również bardzo wnikliwy opis przedstawiający nam proces powstawania dzieła oraz bardzo cenne przemyślenia autora. Praca ma wszelkie znamiona publikacji o wielkiej wartości dydaktycznej i uważam, że powinna zostać wykorzystana w procesie kształcenia jako dopełnienie dzieła. Jak już powyżej wspomniałam, samo dzieło ma niekwestionowaną wartość jako inspiracja i materiał niezwykle cenny dla dydaktyki. To jedna z tych książek, którą bierze się do rąk z wielką przyjemnością, ponieważ wszystko jest perfekcyjnie zaprojektowane począwszy od wnętrza, a skończywszy na doborze odpowiedniego papieru czy szycia. Myślę, że warto propagować działania łączące współczesne metody projektowe z tradycyjnymi technikami. Dziś cały świat zachwyca się dawnym warsztatem i najwyższa pora, aby i w Rzeczypospolitej doceniono takie projekty. Zwłaszcza, że wciąż jeszcze są u

nas z powodzeniem uprawiane pozostawiając ludzki rys w zdehumanizowanej płaskiej cyfrowej rzeczywistości.

Tym samym stwierdzam, że kandydat zdecydowanie spełnia warunki określone w Ustawie o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dn. 14.03.2003 r. a jego praca doktorska stanowi bardzo wartościowy wkład w rozwój dyscypliny sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, co w pełni uzasadnia podjęcie przez Radę Dyscypliny Sztuki Plastyczne i Konserwacja Dzieł Sztuki Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu stosownej uchwały o nadaniu Panu Jakubowi Sobczakowi stopnia doktora w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Dr hab. Monika Starowicz
profesor ASP

A handwritten signature in blue ink, reading 'Monika Starowicz', written in a cursive style.